

GRÆNSER FOR VÆKST OG ØKOSOCIALISME

25.oktober 2012

Rolf Czeskleba-Dupont, RU og Grobund:

ØKOSOCIALISME-
Forsøg på en begrebsafklaring^{Fn}

[Fn = Noter]

Om KURSET

KURSUSOVERSIGT
(6 slides)

1: ØKOSOCIALISME - forsøg på en begrebsafklaring

Rolf C.-D.

- A) Begrebshistorie
- B) Klassikernes tilgang
- C) En parallel til klassikerne
- d) Hvad kan vi lære af den historie?

2: Byudvikling i globalt perspektiv set ud fra David Harveys geografi

Anders Lund Hansen

lektor, Lund Universitet

Hvordan hænger urbaniseringen og kapitalens bevægelsesformer sammen?

Udviklingen af steder og mobilitetsmønstre => **spændinger** mellem det lokale og det globale råderum.

David Harvey har skrevet om kapitalens grænser og naturopfattelser gennem tiden: Hvordan opfatter han

RELATIONEN MELLEM den økologiske problematik og de sociale spørgsmål?

3: Vejen ud af forbrugersamfundet!

Toke Haunstrup Christensen, Ph.D.

Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet

Hvad er årsagerne til væksten i forbruget set fra et hverdagslivsperspektiv?

Hvordan kan vi skabe *modvækst*?

Er slow food og slow city en del af løsningen?

Sociale bevægelser afprøver svarene.

4: Kraftværkernes igangværende 'grønne' omstilling til træpiller

Jørgen Henningsen

fhv. miljødirektør i Danmark og EU samt medlem af Klimakommissionen

Omstillingen forværrer den globale opvarmning – især gennem EU's kvotehandelssystem (Concito 2011). Snyder grøn kapitalisme med Danmark i førertrøjen?
=> Grønne drømme truer samfundets læreevne.

5: Planøkonomi og kommunikation

Hans Aage

prof. i økonomi, Roskilde Universitet

Hvis de udfordringer samfundene står over for skal besvares med succes, kommer de ikke udenom planøkonomiske tiltag.

Hertil giver High tech kapitalismen sine planlægningsredskaber og kommunikationsteknologier.

Men: Hvordan løses koordineringsproblemet?

6: Kapitalisme ELLER bæredygtig udvikling?

Offentligt møde med oplæg af
Anders Lundkvist / politisk økonom, Aalborg
+ panel med Hans Aage m.fl.

Ved kapitalismens grænser spås
bæredygtig udvikling som udvej.
Bliver den ved med at være et fata morgana
eller
kan Verden gå i bæredygtig retning
ud fra et brud med kapitalens logik?

Spørgsmål?

Korte spørgsmål til
programmet?

Dagens program

Noget anderledes end
annonceret. Undskyld for
det, men det skulle være
bedre.

1: ØKOSOCIALISME - Begrebs- og teoriehistorie med strategiske udblik

A) Begrebshistorie

B) Klassikernes tilgang

C) Parallel til klassikerne

D) Hvad kan vi lære af den historie?

ØKOSOCIALISME-begrebet

A) Begrebshistorie
(6 slides)

Hvem fandt på selve begrebet økosocialisme?

Omkring 1980:

- Carl Amery (forfatter + grøn aktivist)
- Johano Strasser (forfatter + ungsocialist) samt
- Klaus Traube (fysiker + atomkraftkritiker).

1986:

LEXIKON DES SOZIALISMUS

(BUND-Verlag/Köln)

- Johano Strasser 5 spalter om 'Ökosozialismus'

'LEXIKON DES SOZIALISMUS'(1)

Fra Strassers intro:

”Begrebet ØS...kendetegner en **økologisk informeret (demokratisk) socialisme** som holder fast ved socialismens humane og sociale grundintentioner, men anser det under indtryk af **grænserne** for den industrialistiske udviklingsmodel for uomgængeligt nødvendigt at foretage korrekturer på følgende punkter (a-c):

'LEXIKON DES SOZIALISMUS'(2)

a. Socialismens samfundsmæssige vision:

”Kapitalismekritik udvides med
ALTERNATIVER TIL INDUSTRIALISMEN”;

- Tænk, hvis industrien var indlejret i en regional balance mellem liv + arbejde !

=> dette spørgsmål kan vi diskutere videre med
Toke Haunstrup (kursusgang 3 om veje ud af
forbrugersamfundet)

'LEXIKON DES SOZIALISMUS'(3)

b. Socialismens metoder:

”Menneskets forhold til naturen, til videnskab + teknik samt store organisationer skal gentænkes teoretisk så *hele produktionsmåden forandres*”;

- Kan og skal *dispositionsretten* over produktionsmidlerne fravristes det 1% (eller 0,1%) af befolkningerne, der skalter og valter med den i dag? Skridtvis eller på 1 gang?

=> Spørgsmålet går videre til *Hans Aage* (kursusgang 5 om planøkonomi)

'LEXIKON DES SOZIALISMUS'(4)

- **c. Socialismens organisationsprincipper:**
økonomisk demokrati + selvorganiserende,
decentral praksis
 - Kan samkvem i byerne overvejende bruges til
kooperative formål og mindre til at udkonkurrere
hinanden?
- => Spørgsmålet diskuterer vi videre med *Anders
Lund Hansen* (kursusgang 2: byproblematikken)

'LEXIKON DES SOZIALISMUS'(5)

Sammenfattende så Johano Strasser opgavens kompleksitet:

*”Det kommer an på bedre at tilpasse
produktionsmåden som helhed
til de
naturmæssige og
socialle
betingelser for menneskeligt samliv.”*

B) KLASSIKERNE TILGANG

vedrørende
PRODUKTIONSMÅDE,
SOCIALE +
ØKOLOGISKE HENSYN
(11 slides)

Det sociale spørgsmål syntes enklere

Historisk spørgsmål:

Havde Marx og Engels det ikke nemmere

*,
da industrikapitalismens sociale spørgsmål
klart stod i foregrunden*

*– og mange naturødelæggelser selektivt ramte
arbejderklassen i byerne?*

Derfor: praktisk prioritet arbejderbeskyttelsen

Engels 1844: luft- og vandforurening fra
produktionen rammer **Manchesters**
arbejderkvarterer;

Marx metaforer: '*PRODUKTIONENS
EKSKREMENTER*' ;

'DEVILS DUST'^{fn} i bomuldsproduktionen
(rcd i HKWM 3).

=> Stedse mere organiseret **klassekamp**
omkring Englands industrialisering
fra fabrikgulvet til nationalt plan.

På dagsordenen: den sociale modsætning mellem
kapital og arbejde.

Sejr i klassekampen: indskrænkning af arbejdsdagen

1864:

KM offentliggør et "Manifest til Europas arbejdende klasser".^{fn}

Heri kommer han bl.a. ind på 10-timers arbejdsdagen:

•

"Denne kamp om en lovfæstet begrænsning af arbejdsdagen...stod om på den ene side

• det ***BLINDE HERREDØMME***

som lovene om tilbud og efterspørgsel udøver og som udgør bourgeoisiets politiske økonomi...

...og på den anden

- *KONTROL* med den samfundsmæssige produktion gennem indsigt og fremsyn (?), hvad der udgør arbejderklassens politiske økonomi.”(MEUS I,376)
 - (?) fordi der eksisterer forskellige versioner
 - (a) oprindelig engelsk tekst
 - (b) den endelige tyske text

Dansk oversættelse Tiden 1971 følger den engelske linje

Talte Marx virkelig om 'indsigt og fremsyn'?

I 64-manifestets tyske tekst^{fn} hedder det:

”Ein-und Vorsicht”

= *INDSIGT + FORSIGTIGHED* !

**Med 'forsigtighed' mente Marx,
at 10-timers-loven bidrog til at beskytte
lønarbejderne mod umenneskelige**

**ARBEJDSFORHOLD (som dokumenteret gennem
FABRIKSINSPEKTØRERNES STATSLIGE KONTROL)**

MARKEDSDOGMER blokerer for INDSIGT + FORSIGTIGHED

Marx' budskab fra 1864 var altså:

- Borgerskabets dominerende politiske økonomi bygger på det **BLINDE HERREDØMME** som lovene om tilbud og efterspørgsel – markedet - udøver ;
- Arbejderklassens politiske økonomi bygger derimod på **KONTROL** med produktionen via **indsigt og forsigtighed (styring og regulering).**

BESKYTTELSESOBJEKTET: i dag også den ydre natur

**En hovedårsag for nutidens økologiske krise:
Nye, såkaldt vidensbaserede teknologier udbredes
uden tilstrækkelige tests -
den anvendte viden stammer fra **fysik og kemi**,
inklusive biokemi, mens man ser stort på
biologiske virkninger på den **levende natur**.^{Fn}**

**Forsigtighedsprincippet (RIO 1992) anbefaler,
ikke at vente på perfekt viden, inden man f.eks.
afskaffer miljø- og sundhedsskadelige stoffer.**

Marx/Engels: naturdimensionen integreret i samfundsteorien

Socialistisk samfundstænkning før klassikerne bestod af SOCIALUTOPIER (Ernst Bloch).

M/E bibragte grundlæggende indsigter om forholdet mellem menneske og natur i forskellige samfund.

De vurderede dette som strategisk vigtigt f.eks. i.f.m. Arbejderpartiernes programarbejde 1875: ”Arbejdet er ikke kilden til al rigdom. Naturen er i lige så høj grad kilden til brugsværdierne (og det er vel af sådanne, den materielle rigdom består)^{fn}.”

Marx: De USYNLIGE markeds kræfter er selv BLINDE

Neoliberalisterne elsker Adam Smith's tidligt-borgerlige optimisme: Markedets usynlige hånd skal nok sørge for at **privat egoisme fremmer det fælles bedste.**

Marx påpeger derimod:

- (a) markeds kræfterne udøver et blindt herredømme;
- (b) den **privat-blinde disposition over produktionsmidlerne** må komme under planmæssig samfundsmæssig kontrol! Ellers genoprettes næppe alvorlige sociale og økologiske skader.

Rosa Luxemburg: A.Smith som manufaktur-teoretiker

Politisk økonomi: Smiths arbejdsværdilære tillagde ikke maskineri m.v. betydning for **varens værdi** (Marx: værdimæssigt konstant kapital)

RLs tolkning:

”Bag ved DET SÆRLIGE sociale forhold mellem lønarbejde og kapital overså hans borgerligt hildede blik fuldstændigt

DET ALMENE forhold mellem menneske og natur.”^{fn} (herunder maskineri + stor industri)

MARX om det borgerligt hildede blik

Borgerskabet overser betydningen af genstandsgjort arbejde (i arbejdspladserne) - til forskel fra det levende arbejde:

Marx 1875: "Borgerskabet tildigter arbejdskraften overnaturlige skaberkræfter".

(Kritik af Gotha-programmet)

=> Neoliberalisternes UDBUDSTEORI: tildigter den dag i dag arbejdskraften overnaturlige evner til at etablere (billige) arbejdspladser! Vupti!

Rosas + Karls indsigt

Arbejderklassens politiske økonomi:
formår ikke kun at få øje på det særlige forhold
mellem lønarbejde + kapital, men inddrager
det almene forhold mellem menneske og natur.

”Kapitalen”s

'KRITIK AF DEN POLITISKE ØKONOMI' er i
den forstand også åben for
ØKOSOCIALISMEN som mulighed.
Især når virkeligheden trænger til det!

Klassikernes tilgang - slut

Any questions?

C) Parallel til klassisk indsigt

Kritik af den politiske
økonomi i dag:
Ikke kun brugsværdi, men
sluteffekten tæller !

(5 slides)

Kritik af den politiske økonomi med teknologikritik

Friedrich Engels har præciseret, at **en socialistisk omstilling** af produktion + forbrug sigter på mere end produktets 'BRUGSVÆRDI' .

Han peger på arbejdets nytteeffekt
(helt i slutleddet)^{fn} .

Spørgsmålet er så, ad hvilken vej denne nytteeffekt opnås med brug af færrest ressourcer.

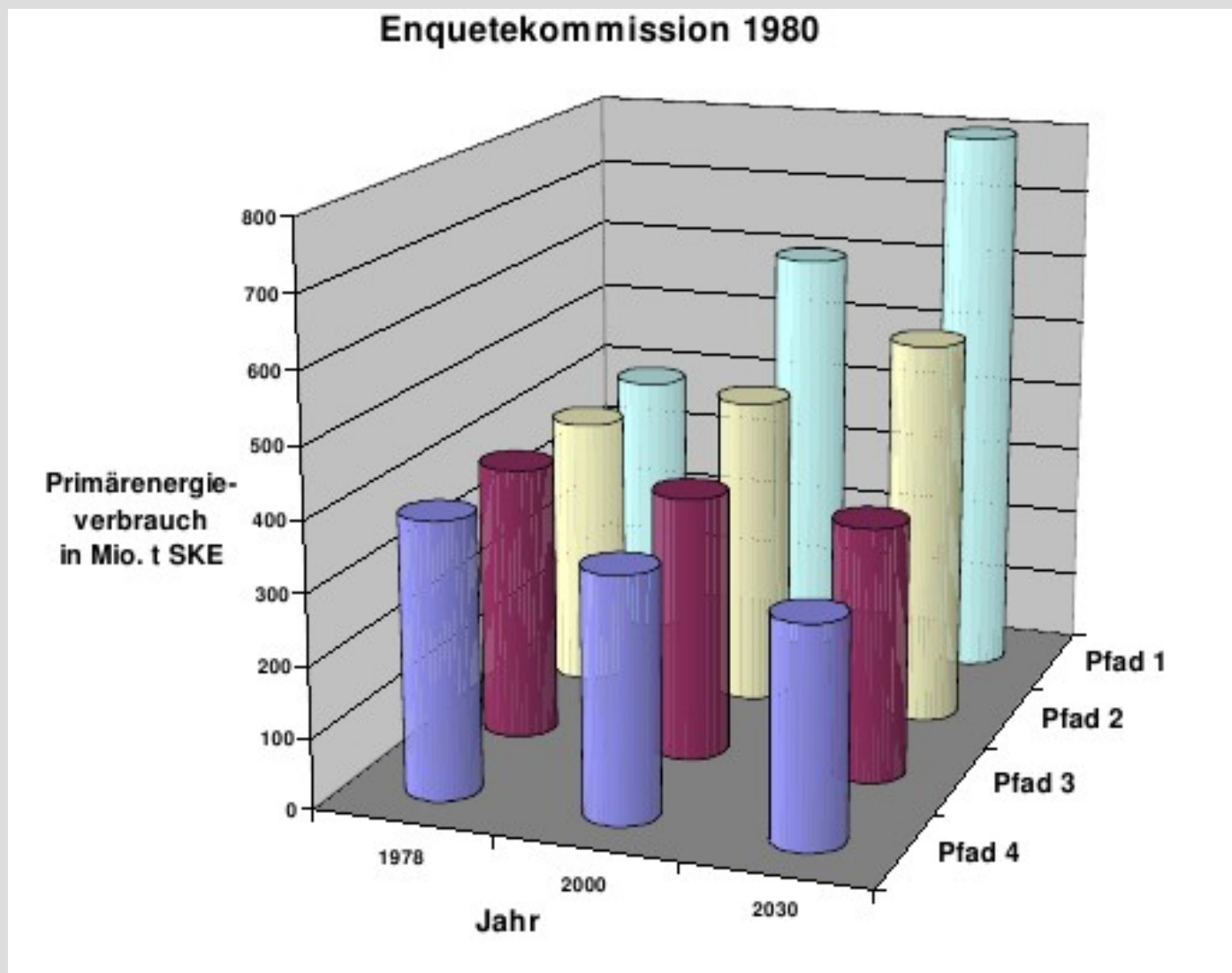
Energidiskussionen

Nyere **teknologikritik** kom til samme slutning, f.eks. i 70'ernes internationale energidiskussion:

For at undgå energetisk at skyde på spurve med kanoner blev begrebet **ENERGITJENESTER** i **1980** introduceret i Öko-Institutets forslag af en **”ENERGIEWENDE”** med formindsket energiforbrug og uden a-kraft og olie !

Forbundsdagens Atomkraftundersøgelse 1980: 4 veje

[faktisk e-forbrug Tyskland år 2000 = lidt over vej 3]

Skelsættende undersøgelse

Ingen troede at energiforbruget i et højt industrialiseret land kunne andet end stige. Men stigningen blev faktisk begrænset (ligesom i Danmark)

Scenarier med faldende/knækkede kurver over de næste 50 år var helt nye.^{En}

Derimod 'forudsagde' flere af Vesttysklands økonomiske institutter (ligesom prof. Bent Elbæk/REO i Danmark) at energiforbruget ville ubønhørligt stige.

Hvorfor kunne kurven knækkes?

”Kommissionens nøgle til besvarelsen af energispørgsmålet bestod i differentieringen

- af efterspørgselssiden i forskellige ENERGITJENESTER; [og]
- af udbudssiden i ENERGIKILDER der kan SUBSTITUERE hinanden.^{fn}”

Indsigten i markedernes virkemåde bruges til at **regulere** dem gennem indgreb i **produktionsmåden**.

D) Hvad kan vi lære af denne historie?

Økokapitalismen er bedre end den atomar-fossile, men den skal tæmmes og transformeres
(4 slides)

Verden har tabt tre årtier

Over 30 år er nu gået tabt i kampen om den grønne omstilling.^{Fn}

Et tidsvidne: Den tidligere leder af USA's Energy Information Administration (EIA),

Jay Hakes, beskrev i 2008 ^{fn},

hvordan og hvorfor det momentum, der var nået i 1970'erne under præs.Carter, ikke blev holdt.

Bogen blev anmeldt i POLITIKEN 26.10.09:

”USA's tre tabte årtier i kampen for klimaet”.

Geopolitikken stod i vejen

Ronald Reagan slagtede nemlig som præsident de institutioner, der var mest fremme i energi-og miljøspørgsmål.^{fn}

Efter Reagan og efter bortfaldet af det kommunistiske fjendebillede valgte USA's blok ved magten, ikke at nedruste og bruge 'fredsdividenden' til en økologisk omstilling.

Dette skete som reaktion på Sadddam Husseins indmarch i Q8 for at undgå at ”*Verdens geopolitiske centrum ville forskydes henimod et sted omkring Berlin*”

(Fortune 10.9.90)

Drivhuseffekten ventede ikke

Fra 1980 til i dag tog den globale opvarmning for alvor fart som resultat af menneskelige udledninger af drivhusgasserne (GHG) -

især CO₂ fra kulstofholdige brændsler.

Men husk: dette er ikke kun fossile brændsler: 15-20% af den globale udledning af CO₂ stammer fra **skove, der brændes af-** ligegyldigt om bålet er i det fri – eller i tekniske ovne.

I stedet for at gøre sig 'fossil-fri' bør en **lav-kulstofholdig energifremtid** være målet.

Det er ved at blive en dyr affære...

I opløbet til COP15 blev Sir Nicholas Stern (Stern-rapporten 2006) kendt for det argument, at **det ville koste mangedoblet**, hvis Verden fremover udskød drastiske anstrengelser for reduktionen af GHG-udledningerne.

Staternes og de multinationale selskabers kasse- og magt-tænkning forhindrer dog indtil nu, at Fælleddernes skæbne pris- og værdsættes som det skulle. Sådan var det både før, under og efter klima-bevidsthedens opsving i 2007.

Den store omstilling - hvorhen?^{Fn}

En del folk er i gang med at eksperimentere med initiativer til den grønne omstilling.

Demokratisk stiller spørgsmålet sig:

- 1) Skal/kan vi stole på de **kapitalfraktioner og enkeltpersoner**, der står for den grønne omstilling?
- 2) **99%** af folket har ikke del i dispositionsretten over produktionsmidler – hvordan kan de få den indsigt og det ansvar, der hører til at omlægge udviklingen i økosocialistisk retning?

Den store omstilling – hvordan? (1)

Principielt: Det kan kun hilses velkomment, når grønne kapitalfraktioner vinder frem og de finder deres måde at fremme den såkaldte store omstilling.

Men folk skal have lov at blande sig i, hvordan denne udviklingsvej vinder frem. Slaget mod de fossile og atomare kapitalfraktioner er ikke vundet endnu, men kan langsomt blive det.

Den store omstilling – hvordan? (2)

Rainer Rilling fra Rosa-Luxemburg-Stiftelsen foreslog i december 2011 følgende strategiske skridt:

- 1) fremme en **'JUST TRANSITION'** til den økokapitalistiske udviklingsvej for at mindske dennes sociale omkostninger;
- 2) kamp om **denne vejs udformning, så den bliver** økologisk, demokratisk, social og solidarisk;
- 3) sigte på en **TRANSFORMATION** til en **grøn, solidarisk og demokratisk socialisme**

Begreb og virkelighed

En sådan
**økologisk informeret demokratisk
socialisme vil, som Marx engang
formulerede det,**
**”endelig vise, at Verden for længst har
drømmen om en sag, som den kun
behøver at have bevidstheden af for
virkeligt at have den”**
(Brev til Ruge 1843)

Udvalgte links Økosocialisme

Alliance for Green Socialism:
<http://www.greensocialist.org.uk/ags/>

Initiative Ökosozialismus: <http://www.oekosozialismus.net>
<http://www.ökosozialismus.de>

Økosocialistisk netværk: <http://www.ecosocialistnetwork.org>
(Økosocialistisk erklæring fra World Social Forum Belem 2009)

Folkenes klimaaf tale Cochabamba/Bolivia 2010:
<http://arbejderen.dk/artikel/2010-08-07/folkenes-klimaaf tale>